

De gereedschapsmuur

Vlaanderen
is onderwijs & vorming

1. Identificatie van de voorbeeldpraktijk

Vertrokken vanuit het Model van Talentontwikkeling van Jan Kuipers hebben we 'de kracht in jezelf' concreet en visueel gemaakt in de vorm van een gereedschapsmuur, waarin verschillende soorten gereedschap symbool staan voor de verschillende mentale vaardigheden zoals beschreven in 'de kracht in jezelf'.

Dit instrument wordt ingezet om kinderen te helpen reflecteren over vaardigheden die ze nodig hebben om goed te kunnen leren.

Door dit voor te stellen als 'gereedschap dat je verzamelt om in je leven aan je weg te 'timmeren', wordt dit mentale proces concreet, hanteerbaar en duidelijk als iets dat je kan ontwikkelen, niet als een vaststaand iets.

1.1. Fase van het zorgcontinuüm

- Brede basiszorg (bv. binnenklasdifferentiatie)
- Verhoogde zorg (bv. verrijkingsklas)
- Uitbreiding zorg/individuele trajecten

Dit instrument werd in eerste instantie ingezet in de klasexterne verrijkingsgroepen van de tweede en derde graad. (fase 1)

Ondertussen wordt dit ook gebruikt in de hele lagere school en in alle klassen. (fase 0)

2. Beschrijving van de voorbeeldpraktijk

2.1. Doelgroep

Wie behoort tot (uiteindelijke) doelgroep van de praktijk?

De gereedschapsmuur werd in eerste instantie ingezet binnen de groep die deelneemt aan de klasexterne verrijking voor een groep van de CSF leerlingen.

Ondertussen wordt dit instrument ook gebruikt in alle klassen van de lagere school. In de eerste graad worden de verschillende gereedschappen verkend: Waar staat een gereedschap voor? Wat houdt dat in? Hoe kan je die specifieke vaardigheid oefenen? In de tweede en derde graad wordt dit ingezet in de vorm van een portfolio, waarbij op geregelde tijden wordt gereflecteerd over de keuze van het gereedschap en over de stappen die gezet worden om de beschreven vaardigheid onder de knie te krijgen.

Hoe wordt bepaald welke personen tot de doelgroep behoren?

Het enthousiasme van de klasleerkrachten, die vonden dat naast de leerlingen van de verrijkingsgroep ook andere leerlingen baat zouden kunnen hebben in het werken met dit instrument, heeft, na structureel overleg ervoor gezorgd dat ook de gereedschapsmuur klassikaal en dus voor alle leerlingen werd ingevoerd.

Daarnaast wordt er in de klasexterne verrijkingsgroep dieper ingegaan op de gelaagdheid van die verschillende mentale processen en hoe zij dat ervaren. Hier wordt ook veel ruimte gemaakt voor het verkennen van de begaafdheid en wordt ingegaan op het waarom van de moeilijke en uitdagende leerstof.

Betrokkenheid doelgroep

Sommige kinderen en ook leerkrachten gaven aan dat er 'gereedschap' ontbrak. Hierbij verwezen ze bijvoorbeeld naar de emoties die ze ervaren als iets niet lukt, of het niet kunnen starten met een opdracht of juist niet kunnen stoppen, alle spullen kwijt spelen enz. Hierbij verwezen ze dus naar zwak ontwikkelde executieve functies die hen belemmerden om goede prestaties te kunnen leveren.

Waar in eerste instantie de gereedschapsmuur was gebaseerd op het MTO van Jan Kuipers, met aanvullingen uit The Learning Pit van James Nottingham, werd er gereedschap dat verwijst naar executieve functies, toegevoegd.

2.2. Doel

Hoofddoel

De gereedschapsmuur hanteren we als middel om leerlingen te ondersteunen in het ontwikkelen van de mentale veerkracht die ze nodig hebben om goed te kunnen leren. Dit doen we door leerlingen zicht te geven op de vaardigheden die ze nodig hebben om hun leerproces tot een goed einde te brengen en door ze taal aan te reiken om dit onder woorden te brengen.

Subdoelen

Ontwikkelen van metacognitieve vaardigheden m.a.w. het ontwikkelen van de kennis en vaardigheden om het eigen denken, handelen en leren te organiseren, te sturen en te controleren door te oefenen op de vaardigheden nodig voor taakinitiatie, doelen stellen, plannen, systematisch werken, jezelf monitoren tijdens de uitvoering, evalueren en reflecteren.

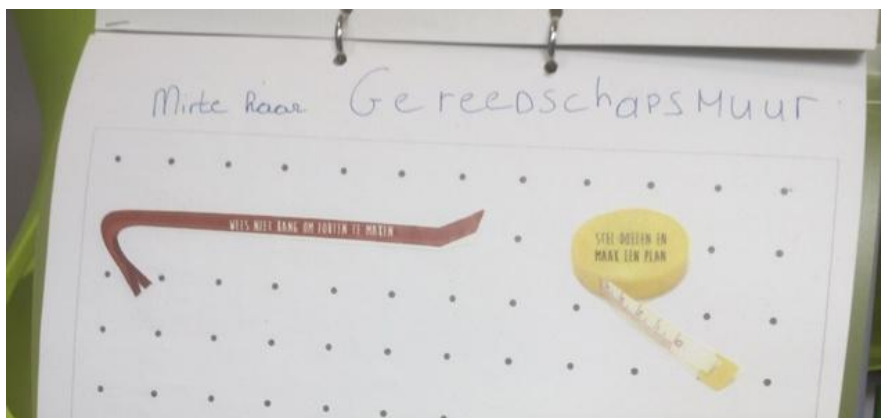
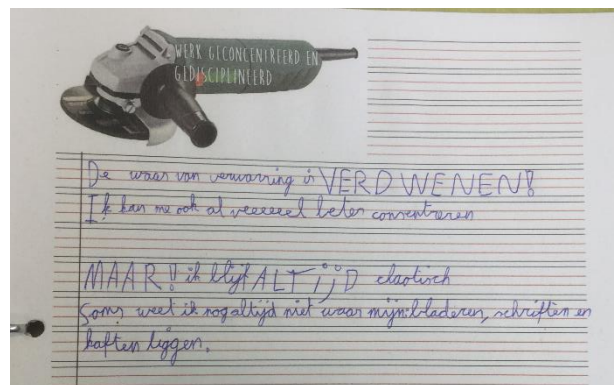
Ontwikkelen van zelfkennis.

Ervaren en inzien dat inzet, zelfvertrouwen, hulp vragen, uitdagingen aangaan en doelen stellen bijdragen aan succes.

Leren omgaan met motivatie en zichzelf leren motiveren.

2.3. Aanpak

Algemene opzet

Concrete inhoud van de voorbeeldpraktijk

Bij de start van het nieuwe schooljaar wordt het Model van Talentontwikkeling uitgelegd aan alle kinderen in de klas. Ook in de verrijksklas komt dit aan bod. Daar wordt echter dieper ingegaan op het aspect 'moeilijke en uitdagende leerstof' en wat dat voor hen kan betekenen. Ook de verschillende aspecten van 'de kracht in jezelf' worden uitgebreid besproken. Waar lopen ze tegenaan? Hoe herkennen ze dit? Kunnen ze voorbeelden geven? De (h)erkenning neemt weerstand weg en creëert ruimte om aan de slag te gaan.

De verschillende mentale vaardigheden worden voorgesteld als gereedschap: leren doorzetten (de hamer), fouten durven maken (de koevoet), hulp durven vragen (werkhandschoenen), kunnen nadenken over hoe je een taak maakt (de veiligheidsbril), tegenslagen kunnen verwerken en kunnen omgaan met kritiek (de zaag), gedisciplineerd en geconcentreerd kunnen werken (de slijpschijf), voor jezelf kunnen opkomen (de kruiwagen), vertrouwen hebben dat je het goed kunt (de veiligheidshelm).

Daar werden nog enkele anderen gereedschappen aan toegevoegd: leren stoppen, nadenken en dan pas handelen (het verkeerslicht), weten dat leren stap voor stap gaat (de ladder), uitdagingen durven aangaan (de nijptang), leren doelen stellen en een plan kunnen maken (de meter), je emoties onder controle kunnen houden (de waterpas), je tijd goed beheren (het klokje) en verzorgd kunnen werken (het vuilblik en borstel).

Kinderen kiezen een eerste focus, een eerste vaardigheid waaraan ze willen werken en noteren dit in een portfolio. Ze schrijven op waarom ze deze vaardigheid kiezen. Dit wordt nadien in groep gedeeld.

In de klas wordt zichtbaar gemaakt welk kind voor welk gereedschap heeft gekozen. In sommige klassen hangen de verschillende gereedschappen op en worden de namen van de kinderen erbij geschreven. In andere klassen kleeft een afbeelding van het gekozen gereedschap op de bank. De bedoeling is om de vaardigheid die geoefend wordt onder de aandacht te houden. Zo kan de leerkracht regelmatig verwijzen naar dit gereedschap als het nodig is. Ook kinderen helpen elkaar in het trainen van deze vaardigheid.

Op geregeld tijden, ongeveer om de zes weken wordt er tijd gemaakt om in groep te reflecteren over de vorderingen die kinderen hebben gemaakt i.v.m. het trainen van de voorop gestelde vaardigheid.

Kinderen noteren in hun portfolio welke stappen ze al gezet hebben, welke moeilijkheden ze nog ondervonden en welke stappen ze nog willen zetten.

Als er grote vorderingen zijn gemaakt, krijgen de kinderen een afbeelding van het gereedschap en kleven dit op een A3blad dat een gereedschapsmuur voorstelt. Dan kiezen ze een nieuwe focus. Zo 'groeit' hun gereedschapsmuur aan.

Sommige kinderen zetten grote stappen vooruit. Anderen hebben meer tijd nodig en dat is prima. Ieder kind groeit op eigen tempo.

Op het rapport, twee keer per jaar, wordt ook verwezen naar de groei die kinderen doormaken in het trainen van deze vaardigheden.

3. Uitvoering

Materialen

De eenvoud van het instrument vereist enkel kopieën van het Model van Talentontwikkeling, de gereedschapsmuur, de gereedschappen en het portfolio.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

Naast de basiscompetenties van leraren zoals die beschreven staan in het besluit van de Vlaamse regering is kennis over CSF nodig om de kinderen adequaat te kunnen begeleiden. Dit impliceert kennis over mindset en het hanteren van een groeitaal is een voorwaarde.

In eerste instantie lag het gebruik van de gereedschapsmuur in de handen van de zorgleerkrachten die de CSF kinderen begeleidde. Deze leerkrachten hebben opleiding/navorming over CSF genoten.

Ondertussen werken de klasleerkrachten van de lagere school ook met dit instrument. Zij hebben allemaal de basiskennis over CSF meegekregen in studiedagen die op de school werden georganiseerd.

Randvoorwaarden

Belangrijk is en blijft om bij wissels van leerkrachten telkens opnieuw in te zetten op vorming rond CSF, mindset en het gebruik van de gereedschapsmuur. Ook moeten er goede afspraken worden gemaakt wat in de klasgroep aan bod komt en wat er in de klasexterne groep wordt opgenomen.

Kosten

Het materiaal om de gereedschapsmuur visueel te maken kan gekopieerd worden. Dit ook zo voor het portfolio.

De klasexterne ondersteuning is en blijft nodig om aan de specifieke noden van de CSF leerlingen tegemoet te komen. Hiervoor moeten dus lestijden voorzien worden.

Het aantal lestijden is afhankelijk van het aantal klassen en ook van het aantal leerlingen met specifieke noden. Hierbij denken we vooral aan de dubbel bijzondere leerlingen die regelmatig ondersteuning nodig hebben in de vorm van een één-op-één begeleiding.

4. Onderbouwing

Verantwoording

De gereedschapsmuur is gebaseerd op het Model van Talentontwikkeling van Jan Kuipers. Dit model is een bewerking van het DMGT (Gagné, 2004). De visie op CSF in het Vlaams onderwijsveld is ook gelinkt aan talentontwikkeling (Verschueren et al., 2021). Cognitief talent moet ook ondersteund worden om voldoende tot ontwikkeling te komen, daarom hebben we dit eerst ingezet in onze verrijkingsklas (Smeets, 2021) en doen we dat daar nog. Maar omdat talentontwikkeling voor alle leerlingen belangrijk is en alle leerlingen gebaat zijn bij het inoefenen van executieve vaardigheden hebben we dit breder getrokken.

Leerlingen nemen ook zelf meer het leerproces in handen en leerprocessen worden begeleid (Barbier et al., 2021). De autonomie van de leerling wordt zo ondersteund en werkt motiverend (Soenens et al., 2021; Vansteenkiste & Soenens, 2015).

Voor de gereedschapsmuur gebruiken we de classificatie van de executieve functies zoals beschreven in de boeken van Dawson and Guare (Dawson, 2010). Als metafoor gebruiken we ook de leerkuil (Nottingham, 2010).

Samenvatting werkzame elementen

Wat zijn de werkzame elementen van dit instrument?

Eerst en vooral creëert het feit dat mentale vaardigheden worden voorgesteld als 'iets dat je kan leren door veel te oefenen' en dus geen vaststaande eigenschappen zijn, ruimte en neemt het weerstanden weg (Dweck, 1999).

Het biedt kinderen taal om te kunnen reflecteren over zichzelf .

Het visuele aspect maakt het heel concreet, bijna tastbaar, helder.

Het is een groeidocument dat een hele lagere school meegaat, klas- en leerjaar overschrijdend.

Het volgt het ritme van het kind.

Het is een eenvoudig instrument, waarbij je enkel wat kopieën nodig hebt, dus vrijwel kosteloos in te zetten.

Uitkomstenmonitoring

De gereedschapsmuur en het bijhorend portfolio op zich is gericht op het ondersteunen van de ontwikkeling van de mentale vaardigheden en op het vastleggen van de verandering en de effecten daarvan.

Twee keer per jaar worden alle kinderen geëvalueerd op leerstof, op werkhouding en op welbevinden. Telkens wordt bekeken welke groei ze doormaken, waar ze stagneren, welke ondersteuningsbehoeften ze hebben. Dit wordt vastgelegd in een screeningsdocument en in de rapporten. Kinderen met een zorgprofiel worden regelmatig besproken in het structureel leerlingenoverleg (ongeveer één keer om de drie weken).

Ook ouders worden betrokken: in rapportbesprekingen, spontane oudergesprekken en zorggesprekken. De werking van dit instrument wordt ook steeds aan ouders van de kinderen van de verrijkingsklas uitgelegd. Op vraag van ouders en/of kinderen krijgen ze een afbeelding van de gereedschapsmuur mee naar huis. Dit krijgt dan een plek in huis. Zo kunnen ouders dezelfde taal hanteren door te verwijzen naar dezelfde gereedschappen.

Wetenschappelijke referenties en andere bronnen.

Barbier, K., Struyf, E., & Donche, V. (2021). Wat werkt binnen en buiten de klas? Cognitief begaafde leerlingen ondersteunen op het vlak van motivatie, leren en presteren. In K. Verschuere, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Het ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 93–108). Acco learn

Dawson, P. G., R. (2010). *Executive skills in children and adolescents: A practical guide to assessment and intervention*. Guilford Press.

Dweck, C. S. (1999). *Self-theories : their role in motivation, personality and development*. Hove: Psychology Press.

Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: the DMGT as a developmental theory1. *High Ability Studies*, 15(2), 119-147. <https://doi.org/10.1080/1359813042000314682>

Nottingham, J. (2010). *Challenge Learning*. Berwick upon Tweed: JN Publishing.

Smeets, S. (2021). Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen. In K. Verschuere, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van Cognitief Talent. Handboek voor Onderwijsprofessionals*. (pp. 131-145). Leuven: Acco Learn

- Soenens, B., Vansteenkiste, M., Boncquet, M., Sypré, S., Lavrijsen, J., & Verschueren, K. (2021). De rol van motivatie in het presteren en welbevinden van cognitief begaafde leerling. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 48-70). Leuven: Acco learn.
- Vansteenkiste, M., & Soenens, B. (2015). *Vitamines voor groei: Ontwikkeling voeden vanuit de Zelf-Determinatie Theorie*. Acco.
- Verschueren, K., Lavrijsen, J., Sypré, S., Struyf, E., Vansteenkiste, M., Soenens, B., & Donche, V. (2021). Cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling: een hedendaagse visie. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 13-32). Leuven: Acco learn.